

Юрій ВІЙТЄВ,
начальник Головного управління військових прокуратур
Генеральної прокуратури України,
державний радник юстиції 3 класу,
заслужений юрист України

СТАН ЗЛОЧИННОСТІ У ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАННЯХ ДЕРЖАВИ І РЕЗУЛЬТАТИ РОБОТИ ОРГАНІВ ВІЙСЬКОВОЇ ПРОКУРАТУРИ ЗА 2008 РІК ТА ПЕРШИЙ КВАРТАЛ ПОТОЧНОГО РОКУ

Ключові слова: стан злочинності, військові формування, військова прокуратура.

Відповідно до вимог Конституції і законів України, керівних документів Генеральної прокуратури України зусилля органів військової прокуратури спрямовано на реалізацію комплексу заходів щодо зміцнення законності і правопорядку у військових формуваннях держави, підвищення ефективності боротьби зі злочинністю, насамперед корупцією, у військах. В цьому зв'язку головна увага слідчої та наглядової діяльності зверталася на забезпечення законних прав військовослужбовців та інтересів держави, відшкодування завданих злочинами збитків, притягнення винних осіб до відповідальності.

Слід зазначити, що в цілому криміногенна ситуація у військових формуваннях стабілізувалась, помітною стала тенденція до її поліпшення. Так, у 2008 році зареєстровано 959 злочинів, що на 7% менше, ніж у попередньому. Однак питома вага тяжких та особливо тяжких злочинів, а також із ознаками корупції залишається у загальній структурі злочинності досить високою і становить відповідно 33,7% та 22,3%.

У першому кварталі 2009 року обліковано на 21% менше злочинів, ніж за аналогічний період минулого року (196).

Криміногенну ситуацію у військах значною мірою визначає рівень правопорядку

серед командного складу військових формувань. Із 902 осіб, які вчинили злочини упродовж 2008 року, 262 – офіцери (29%). Кожен четвертий скоєно зазначеною категорією військовослужбовців у поточному році.

Що стосується безпосередньо військових формувань держави, то у 2008 році в Збройних Силах України зареєстровано 763 злочини проти 780 у 2007 році. Вчинено 373 військових (-9%) та 390 (+5%) злочинів загальнокримінальної спрямованості, у скоєнні яких взяло участь 734 особи, із них 218 офіцерів. Протягом трьох місяців 2009 року зареєстровано 165 злочинів (-16%), із них 75 – військових злочинів (-21%) та 90 – загальнокримінальної спрямованості (-12%). Злочини вчинили 198 осіб проти 233 у 2008 році.

У внутрішніх військах МВС України зареєстровано 51 злочин, з них 25 – військових та 26 – загальнокримінальних. Злочини вчинили 47 осіб, серед яких 6 офіцерів.

У військах Державної прикордонної служби України зареєстровано 95 злочинів, із них 39 – військових та 56 – загальнокримінальних. Злочини вчинили 83 особи проти 119 у 2007 році, серед них 17 офіцерів.

Водночас на тлі загальної тенденції до зниження рівня злочинності у військових формуваннях держави спостерігається зростання кількості злочинів, пов'язаних із ухи-

ленням від військової служби, заволодінням військовим майном та деяких інших. Зростання кількості таких злочинів спостерігається і у поточному році.

Наприклад, у Збройних Силах України на 27%, або з 60 до 76 випадків, зростає кількість злочинів, пов'язаних із ухиленням від військової служби, на 13%, або з 56 до 63 – із заволодінням військовим майном.

Діяльність органів військової прокуратури спільно з органами військового управління було спрямовано на виявлення злочинів у військових формуваннях, захист інтересів військовослужбовців, громадян і держави.

За наслідками прокурорських перевірок порушено 685 кримінальних справ, з яких 600 (87,6%) направлено до суду. Відшкодовано збитків, коштів та соціальних виплат на суму 54,2 млн грн, з яких 15,4 млн грн надійшло до бюджету. Вже у першому кварталі 2009 року військовими прокурорами порушено 166 кримінальних справ, відшкодовано понад 27 млн гривень.

Значна увага приділяється нагляду за додержанням конституційних прав і свобод громадян та інтересів держави.

Під час здійснення наглядових перевірок із питань захисту конституційних прав громадян та їх свобод військовими прокурорами порушено 190 кримінальних справ, відшкодовано збитків на суму понад 30 млн гривень. У поточному році порушено 57 справ та відшкодовано понад 18 млн гривень.

Проведеними перевірками додержання службовими особами вимог законодавства про збереження життя і здоров'я військовослужбовців встановлено, що окремі командири не тільки не забезпечували належне виконання вимог статей 58, 59 Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України (далі – Статуту) щодо проведення роботи зі зміцнення військової дисципліни, особистого прикладу неухильного дотримання вимог законодавства, а навіть самі вчиняли злочини стосовно підлеглих.

Наприклад, командир роти військової частини капітан Б. застосував насильство до матроса П., завдавши йому тяжких тілесних ушкоджень – розриву селезінки. Винну особу засуджено до 5 років позбавлення волі. Притягнуто до кримінальної відповідальності і виконуючого обов'язки військового

комісара Івано-Франківського обласного військового комісаріату полковника Т., який у стані алкогольного сп'яніння побив підлеглих, спричинивши їм тілесні ушкодження.

Непоодинокі випадки рукоприкладства з боку керівництва провокують підлеглих на застосування насильства до товаришів по службі.

Так, військовослужбовець М.А. Шабан, будучи невдоволеним тим, що солдат військової частини А.М. Поперечний погано знає вимоги статутів, ударив його кулаком у груди, внаслідок чого останній помер у результаті рефлекторної зупинки серця. Винну особу засуджено до 5 років позбавлення волі.

Усього у 2008 році зареєстровано 112 злочинів про порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями та 56 – щодо застосування насильства до підлеглих.

Мають місце порушення вимог статей 13, 59, 236 Статуту про дотримання заходів безпеки під час проведення бойової підготовки, обслуговування і експлуатації техніки, господарських робіт, що призводить до травмування, загибелі військовослужбовців та створює загрозу їх здоров'ю.

Зокрема, 27 жовтня 2008 року внаслідок бездіяльності капітан-лейтенанта Ш. щодо забезпечення належних умов фарбування трубопроводу корабля «Славутич» упав з 16-метрової висоти та загинув матрос строкової служби М. Винну особу засуджено.

На виконання Указу Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 26 вересня 2008 року «Про невідкладні заходи щодо зниження рівня загроз у сфері зберігання ракет, боеприпасів та компонентів рідкого ракетного палива Збройних Сил України» від 13 листопада 2008 року № 1035/2008 органами прокуратури проведено перевірки додержання законодавства щодо забезпечення живучості баз, складів, арсеналів та використання бюджетних коштів на зазначені цілі, в ході яких виявлено численні порушення.

Незважаючи на те, що військовими прокурорами із зазначеного питання неодноразово вносилися документи реагування відповідному військовому командуванню, порушення належним чином не усунуто, вжиті заходи мали лише епізодичний характер, у

зв'язку з чим рівень техногенної небезпеки військових об'єктів залишається високим.

Статтею 7 Закону України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 року № 964-IV визначено, що на сучасному етапі реальною загрозою національній безпеці України, стабільності в суспільстві є накопичення великої кількості застарілого та непотрібного для Збройних Сил України озброєння, вибухових речовин тощо.

Значна частина арсеналів, баз та складів не забезпечують гарантоване зберігання зброї і боєприпасів та за своїм технічним станом не відповідають вимогам ст. 246 Статуту гарнізонної й вартової служб Збройних Сил України, затвердженого Законом України від 24 березня 1999 року № 550-XIV, і додатку № 4 до нього. Окремі сховища досягли граничних термінів експлуатації, обладнані саморобними примітивними системами сигналізації, їх огорожа не виключає можливості проникнення сторонніх осіб на територію, що охороняється. Велика кількість укупорки внаслідок незахищеності від впливу атмосферних опадів прийшла у непридатний стан, що спричинило загрозливі нахили штабелів та їх падіння на землю і, відповідно, скупчення боєприпасів на ґрунті.

Зокрема, в одній із військових частин половина майданчиків відкритого зберігання боєприпасів не захищена від впливу атмосферних опадів, що призвело до непридатного стану понад 51 тис. ящиків (тари) з боєприпасами.

У іншій військовій частині, яка підлягала розформуванню до 30 жовтня 2008 року, заходи щодо її ліквідації не фінансуються та фактично не проводяться. На території частини без забезпечення належних умов зберігання та охорони знаходиться понад 2,7 тис. тонн непридатних до використання боєприпасів, що створює всі передумови для виникнення надзвичайних подій.

Незадовільний стан зберігання і протипожежної безпеки арсеналів, баз та складів – суттєва загроза населенню та навколишньому природному середовищу.

Яскравим прикладом безвідповідально-го ставлення до виконання своїх обов'язків з боку службових осіб є техногенна катастрофа у селі Новобогданівка Запорізької області, внаслідок якої від вибухів боєприпасів

та пожежі на складах двоє людей загинуло, багато громадян отримало тілесні ушкодження різного ступеня тяжкості, а державі завдано значних матеріальних збитків. У грудні 2008 року винних осіб засуджено до 6 років позбавлення волі.

Триває судовий розгляд кримінальної справи щодо техногенної катастрофи 27 серпня 2008 року на арсеналі поблизу міста Лозова у Харківській області, в результаті якої завдано збитків на суму майже 3 млрд гривень. До кримінальної відповідальності притягнуто командира та головного інженера військової частини.

Під час розслідування встановлено, що командуванням на території частини було організовано декілька несанкціонованих звалищ пожежонебезпечних та легкозаймистих відходів, що й стало причиною виникнення пожежі.

Проведеними перевітками додержання службовими особами Збройних Сил України, підприємств, установ і організацій Міністерства оборони України вимог Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» виявлено численні порушення. Так, не забезпечено належного виконання вимог законодавства щодо охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів, екологічної безпеки життєдіяльності людини.

У Збройних Силах України на складах військових частин зберігається 16,9 тис. тонн компонентів ракетного палива, з яких 12,3 тис. тонн – некондиційне та непридатне до використання.

У результаті екологічного обстеження території зберігання компонентів ракетного палива в одній із військових частин встановлено вкрай незадовільний стан зберігання отруйних та високотоксичних речовин. Наприклад, на окремих ділянках кратність перевищення гранично допустимого рівня концентрації гептилу у ґрунті становила понад 1000 разів, а меланжу – понад 50 разів, що є реальною загрозою для здоров'я людини. Слід зазначити, що гептил – сильнодіюча отрута (у шість разів токсичніша синильної кислоти), яка до того ж при окисленні утворює сполуки, небезпечніші самого гептилу у десять разів. Надзвичайно актив-

ною та високотоксичною речовиною є й меланж. Він швидко випаровується, причому вдихання парів призводить до сильних опіків шкіри, слизових оболонок, дихальної системи (може викликати легеневий набряк) та очей. За висновком фахівців, перебування на заражених територіях без засобів захисту дихання становить загрозу здоров'ю особового складу військової частини.

Крім того, з поверхневими водами, що стікають по ухилу місцевості під час дощу чи танення снігу, забруднення буде розповсюджуватися на прилеглі до військової частини території.

У сфері захисту економічних інтересів держави за наслідками прокурорських перевірок порушено 242 кримінальні справи, відшкодовано за документами реагування 23,4 млн грн, з яких до бюджету надійшло 15,3 млн гривень. У поточному році вже порушено 53 справи та відшкодовано понад 8 млн гривень.

Наприклад, до суду направлено справу стосовно групи осіб, які за виготовленими фіктивними судовими рішеннями про виплату 111 військовим пенсіонерам підвищеного розміру пенсій шляхом шахрайства заволоділи незаконно нарахованою сумою (понад 3,8 млн грн). Розслідувано і направлено до суду для розгляду справу про начальника Центру забезпечення паливом полковника Ю. та інших осіб, які викрали паливно-мастильні матеріали і кошти на загальну суму понад 14 млн гривень.

Проведено актуальні перевірки, зокрема і щодо дотримання вимог земельного, бюджетного законодавства. На виявлені порушення лише Міністру оборони України внесено 5 подань.

Усього ж керівниками органів військового управління військових формувань держави задоволено понад 4,6 тис. подань та приписів прокурорів про усунення порушень закону та майже 2 тис. протестів на незаконні накази і розпорядження. За актами прокурорського реагування притягнуто до відповідальності близько 8 тис. посадовців. У поточному році задоволено понад 2 тис. документів прокурорського реагування, притягнуто до відповідальності понад 2,5 тис. осіб.

До суду військовими прокурорами у 2008 році направлено 297 протоколів про

вчинення корупційних правопорушень, за результатами розгляду яких до адміністративної відповідальності притягнуто 179 офіцерів, з них 24 – командири військових частин. За перший квартал 2009 року – вже 108 таких протоколів.

Наприклад, притягнуто до відповідальності заступника командира військової частини з озброєння підполковника Є., який протягом серпня–вересня 2008 року використовував підлеглих солдат строкової служби для виконання будівельних робіт на власній садовій ділянці.

Слідчими органів військової прокуратури закінчено провадженням понад 1 100 кримінальних справ, з них на кінець 2008 року 93% направлено до суду з обвинувальним висновком, у тому числі кожну четверту – про злочини у сфері економіки та кожну шосту – з ознаками корупційних діянь.

За три місяці 2009 року до суду направлено понад 240 кримінальних справ.

Завершено розслідуванням ряд резонансних справ щодо співробітників правоохоронних органів.

Зокрема, направлено до суду кримінальну справу стосовно начальника Ямпільського міськрайонного відділу Управління Служби безпеки у Вінницькій області та заступника начальника Уманського райвідділу міліції у Черкаській області, які в групі з іншими особами отримали з музеїв 21 картину видатних українських художників загальною вартістю понад 1,2 млн грн та замінили їх згодом копіями.

Закінчено слідство та виконуються вимоги ст. 218 КПК України по кримінальній справі стосовно співробітників спецпідрозділу Служби безпеки, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації й інших, які створили банду з метою нападу на осіб та заволодіння їх коштами і майном.

Здійснюючи конституційну функцію підтримання державного обвинувачення, військові прокурори взяли участь у розгляді понад 2 200 кримінальних справ.

Завдяки послідовній та принциповій позиції прокурорів стала більш суворою практика призначення судами покарань за тяжкі й особливо тяжкі злочини. До реальної міри покарання засуджено понад 200 осіб, або 40% від загальної кількості засуджених.

Збільшилась питома вага розглянутих судами кримінальних справ з ознаками корупції.

З метою захисту прав і свобод громадян та інтересів держави в порядку цивільно-господарського та адміністративного судочинства військовими прокурорами у 2008 році заявлено понад 4 тис. позовів. Реально виконано судових рішень на суму понад 65 млн грн, добровільно відшкодовано відповідачами понад 30 млн гривень. За перший квартал 2009 року задоволено понад 890 позовів із виконанням судових рішень на суму понад 27 млн гривень.

Лише з питань захисту інтересів держави в сфері земельних відносин військовими прокурорами до судів пред'явлено понад 290 позовів, з яких 74 вже розглянуто та задоволено, державі повернуто понад півтори тисячі гектарів землі.

Так, наприкінці 2008 року за касаційними поданнями Генерального прокурора України Верховний Суд скасував усі попередні

рішення апеляційної та касаційної інстанцій і не дозволив комерційним структурам фактично за безцінь отримати від Міністерства оборони привабливі земельні ділянки у столиці. Таким чином зупинено незаконну оборудку земель оборони загальною площею понад 42 гектари.

Перед військовими прокурорами поставлено завдання у подальшій діяльності зосереджувати основні зусилля насамперед на забезпечення нагляду за додержанням законів про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей, щодо збереження військового майна (зокрема при реалізації військових містечок), зброї, боєприпасів, вибухових речовин та їх утилізації, цільового використання бюджетних коштів.

Зміцнення законності і правопорядку у Збройних Силах та інших військових формуваннях держави, забезпечення активності наступальної протидії правопорушенням є основними напрямками діяльності органів військової прокуратури.

Юрій ВІЙТЄВ

**СТАН ЗЛОЧИННОСТІ У ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАННЯХ ДЕРЖАВИ
І РЕЗУЛЬТАТИ РОБОТИ ОРГАНІВ ВІЙСЬКОВОЇ ПРОКУРАТУРИ ЗА 2008 РІК
ТА ПЕРШИЙ КВАРТАЛ ПОТОЧНОГО РОКУ**

Резюме

Проаналізовано діяльність органів військової прокуратури у 2008 році та першому кварталі поточного року щодо реалізації комплексу заходів зі зміцнення законності і правопорядку у військових формуваннях держави та підвищення ефективності боротьби зі злочинністю, насамперед корупцією, у військах.

Юрій ВІЙТЕВ

**СОСТОЯНИЕ ПРЕСТУПНОСТИ В ВОЕННЫХ ФОРМИРОВАНИЯХ ГОСУДАРСТВА
И РЕЗУЛЬТАТЫ РАБОТЫ ОРГАНОВ ВОЕННОЙ ПРОКУРАТУРЫ ЗА 2008 ГОД
И ПЕРВЫЙ КВАРТАЛ ТЕКУЩЕГО ГОДА**

Резюме

Проанализирована деятельность органов военной прокуратуры в 2008 году и первом квартале текущего года, касающаяся реализации комплекса мероприятий по укреплению законности и правопорядка в военных формированиях государства и повышению эффективности борьбы с преступностью, прежде всего коррупцией, в войсках.

Yuriy VIYTEV

**CRIME IN MILITARY UNITS OF STATE AND RESULTS OF MILITARY PROSECUTORS
OFFICE WORK DURING 2008 AND FIRST QUARTER OF CURRENT YEAR**

Summary

The military prosecutors office activity on complex measures realization for securing and strengthening of lawfulness and legal order, more effective crime and corruption counteraction in military units during 2008 and the first quarter of current year are analyzed in the article.